

Dedikacijų konkurso džiaugsmas

Atkelta iš 3 psl.

Melsvai nusidažo dangus, aliejiniai dažai taršo dangaus kiudymę. Vėjo gūsių stumdo mašą Senučiukę. Krypuoja ji laiba lašdele pasitrėmus, pėsakus išmėčiusi nuo Klaipėdos ligi Paryžiaus, nuo Rygos iki Bostono ir Čikagos. Prasliūkino ji pro Sanktį ir miegantį Sargybinį, aplankė Žiburėto miestą, o Praeities mieste liko nepastebėta... Gal Vakarė ją, kaip ir Neregę, lydėjo iki Pasakų bokštų? Galop senutė sustoja Kaune. Atminti jaunystės ir gėlių, kurias taip ilgai nešė Kaziui Simonui.

Tokia yra teksto pabaiga. Džiaugsmą ir malonumą teikiančio įsiklausymo, įsižiūrėjimo, santūrus vizionieriško mąstymo turi ir Birutei Galdikas skirta Žalio beržo (Vidmantė Petrulevičiūtė, Kretingos rajono Salantų gimnazijos 11 kl.) dedikacija „Akimirkinis rojuje...“.

Atmerkiu akis... Kur aš? Skaidrus, žydras vanduo, pakrantė, keisti medžiai. Įsiklausau... Vėjas tai priartina, tai atitolina chaotiškus garsus. Jaučiu... Plaukuose laksto ir švelniai galvą kutena smėlio dulkelės. Saulės spinduliukai prašyte prašyti pažaisti. Roojuš! Einu mano basas pėdas kaitinančia pakrante. Yvanke. Vidinis balselis kužda, kad visa tai kažkur matyta, tačiau kur??? Seku žvilgsniu mielą bežodžionę, kuri džiugiai šliūkdamas prašvilpia pro... Žalumoje jaugusią rodyklę: „Sveiki atvykę į Borneo salą!“

Tokia yra teksto pradžia. Kažkur matyto ir įsivaizduojamo rojus būseną, tarsi „čia ir dabar“ vykstantį pokalbį su Galdikas perteikia savitai atrinkta ir perkurta informacija, kelios gyvenimo detalės, iškilminga, bet ne per daug patetiška pabaiga.

Panašiai kaip anksčiau minėti tekstai, ypač gerai apgalvota kompozicija pasižymi Mildos Lie-

Dedikacijų konkurso dalyviai, vertinimo komisija.

paitės (Ugnė Jagminaitė, Kelmės „Aukuro“ pagrindinės mokyklos 8 kl.) darbas. Pasirinkusi įprastą laiškų žanrą, autorė kreipiasi ne į patį Maitonį, kuriam skirta dedikacija, bet į trečią figūrą – savo bičiulį. Kūrybiškai imituojant pirmą literatūrinę pažintį su klasiku, bičiuliui pasiūlomos kelios literatūrinės užuominos, užmenama ir akrosticho mįslė. Šią dedikaciją verta išskirti ir dėl būtent akrosticho poetiškumo, palyginti su kitais konkursiniais bandymais.

Jungti, regis, tolimus kontekstus yra kūrybinei atrankai iš pirmo žvilgsnio prieštąs dalykas. Bet iš tiesų tai yra tik kita kūrybinės laisvės pusė, savo įspūdį,

aišku, paliekanti tik tada, kai pavyskta surasti geriausias formas ir turinio atitikties, ne tik rimą, bet ir ritmą. Asociacijų požiūriu įdomus buvo siekis sujungti „mano“ ir ankstesnio laiko ženklus, savo gimtų ir pagarbinamo herojus vietų patirtis, olimpinį auksą ir biblines pranašystes...

Daug apimti siekiančios asociacijos kartais įgauna ir filosofinio mąstymo apraiškų. Sakyčiau, buvo verta įsiklausyti į Blindės (Adelė Daukantaitė, suaugusiųjų grupė, Plungė) ar Uolos (Terešė Račienė, suaugusiųjų grupė, Šiauliai) klausimus Vydūniui bei Romualdui Ozolui skirtose dedikacijose ar suklosti ties šiuo

Plekšnės veizolų (Linus Daukša, Palangos senosios gimnazijos 11 kl.) pamastymu „Dedikacijoje Steponui Jucevičiui – Daraušui ir Stanislavui Girskui“:

Žmogus –
Tai šmė, kraujas, vėjas.
Tad keldamas dangun
savas idėjas
Kiekvienas kelia žemę,
kraują, vėją.
Bet kaip įtikinti lemties
audėją,
Kad leistų nemokėt
Mirtim
Už didų tikslų?

Dar dėl dedikacijų žanrinio tipo, kuriam buvo pasirinktos ir

dienoraščio, meninės ir publicistinės eseistikos ar kitos formos. Nors ir padiskutavusi, konkurso vertinimo komisija nusprendė paprastai – kad visi gauti tekstai yra dedikacijos. Per daug nediskutuojama ir dėl asmenybių reikšmės Lietuvai. Svarbiausia, kad viena ar kita asmenybė pavyksta prkalbinti naujai, leidžiant pajausti jų reikšmę ne tik kam nors kitam, bet ir pačiam dedikacijų autoriui. Parafrazuojant dedikacijose neužmirštą Vincą Mykolaitį-Putiną, pabaigoje norisi palinkėti ir toliau nepamiršti, kokia svarbi yra kultūrinė atmintis, ir toliau ieškoti geriausias meninės kalbos kelių ir kryžkelių.

2023 Metų mėgstamiausių knygų dešimtukas

Atkelta iš 11 psl.

Jau romano pradžioje susidaro įspūdis, kad laikas yra lyg ir sustojęs.

Pasakotojo žvilgsnis stebi bevardę moterį, sykiu žmoną ir motiną, kuri budi prie sunkiai sužeisto vyro. Viskas tęsiasi lyg ir sulėtintame kino filme, nes vyras visai nereaaguoja į žmonos žodžius, ir atrodo, kad moteris kalba tik pati su savimi. Tą lėtą pasakojimo taktikę dar labiau sustiprina moters nuolat kalbamas rožinis, kai keičiasi tik skirtingi Alacho vardai. Beje, ir pati moteris, atkreipdama dėmesį, jog vyro sveikata nė kiek negerėja, nors jai buvo žadėta, kad jis pasitaisys per dvi savaites, pastebi sulėtėjusį laiką.

Tačiau laikas romane sustojęs ir kita prasme. Tame pasaulyje moters pasmerkta nuo amžių susiklosčiusiai tokiai tvarkai, kai ji iš esmės turi paklusti tik tylai ir nuolankumui. Ji neturi nei žodžio teisės, nes už ją visus reikalus sprendžia vyras arba anąta. Tąd nėra ko stebėtis, kad iš dešimt vedybinio gyvenimo metų jite gyvena drauge tik trejus metus, kita laiką vyras leido, įsitraukęs į džihadą kovas. Bet ir tada moteris negalėjo pasiūlyti kietą laisvumą, nes ją prižiūrėjo anka. Ir tik dabar, kai moters vyras guli be sąmonės ir ji nespė-

ja jam keisti serumo ar saldinto ir sūdyto vandens lašelinių, pagaliau ji turi progą išsikalbėti, išpasakoti savo nelaimes ir negandas.

Pagal anų kraštų papročius žmonės savo nuoskaudas išsakydavo sėngė saburui, t. y. „kantrybės akmeniu“, kol šis, sugėręs visas jų raudas, galiausiai sprogdavo. Tuo tarpu šiai moteriai tuo kantrybės akmeniui tampa jos vyras, kuris, būdamas komos būsenos su kulka pakausėje, vargu ar girdi jos dejuones ir prisipažinimus. Tiesa, vyras ir dabar nereauguoja į jos žodžius, tačiau šiuo atveju toks jo elgesys nors gali būti pateisinamas.

Vis dėlto romano pabaiga bus labai netikėta skaitytojui, kaip, beje, ir pačiai moteriai. Tačiau šis jos atsivėrimas yra tarsi jos noras įtvirtinti save kaip moterį, kuri turi teise būti savarankiška asmenybė, o ne kažkokiu niekam nereikalingu daiktu. Tiesa, išsikalbėdama ji tik konstatuoja padėtį ir nebando kaip nors kerštauti vyrui ar anytai.

Savo pasakojimo pradžioje ji dar jaučiasi sutrikusi, tačiau vėliau įgyja drąsos ir prabyla apie labai intymius dalykus, kai pasakoja dviejų dukrų istoriją, kuri galbūt yra pati didžiausia jos gyvenimo paslaptis. Galiausiai ji dalijasi ir savo abejonėmis, išdėsto prarastas iliuzijas, nerimą ir kartelį. Ji atsi-

veria ne tik skaitytojui, ji atsiveria ir pati sau, o jos monologas, virjęs savotiška išpažintimi, kurioje ji patiki vyrui ir skaitytojui savo paslaptis, tampa vis labiau negailestingas. Ir vis dėlto romano finalinė scena gal tik iš dalies moters skaitytoja, nes visas moters monologas jau rodė, kad ji tampa savimi ir sugebės įtvirtinti savo tiesą.

10. Dešimtuką užbaigia 2022 m. Goncourt'ų premiją pelnęs prancūzų rašytojos Brigitte'os Giraud romanas „Gyvenk greitai!“ (iš prancūzų kalbos vertė Violeta

Tauragienė, išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla). Šio romano pavadinimas yra susijęs su amerikiečių dainininko Lou Reedo žodžiais: „Greitomis gyvenimi, jaunas mirsi“, kuriuos jo knygoje perskaitė rašytojos vyras Klodas prieš savo žūtį motociklo avarijoje. Tą knygą jo žmona rado ant grindų prie jo lovos. Tada jai buvo 36-eri, jite turėjo ką tik drauge nusipirkta nama, kuriame ji ir liko gyventi su sūneliu.

Šiame romane autorė stengiasi išsiaiškinti priežastis, kurios nulėmė vyro žūtį. Net jei atrodo, kad gyvenimo ar mirties motyvai nėra pagrįsti ir yra greičiau lemties žaismas, tai nereiškia, anot rašytojos, kad jie negali būti tyrinėjami, nes nors žaidžios ir užsitraukė, bet randai liko. Tikrai per tuos du dešimtmėčius gedulas apriimo, tapo santūrus, tad ir pasakojimas įgavo kitą pobūdį.

Knyga pradeda prologas ir užbaigia epilogas, o tarp jų telpa ištisa „jei“ litanija, kurią sudaro 23 sakiniai. Jie tampa tarsi savotiška dēlione, kurios sudėtinės dalys susidēlijo iki lemtingo įvykio. Kai kurie sakiniai, prasidedantys „jei“, yra logiški ir suprantami, kaip, tarkim, 1. Jei nebūčiau norėjusi parduoti buto arba 4. Jei nebūtume iš anksto gavę namo rakų arba 6. Jei brolis nebūtų savo atostogų savai-

te ten laikęs motociklo. Bet yra ir tokių priežasčių, kurios atrodo ne visai patikimos. Tarkim, 18. Jeigu Stephenas Kingas būtų žuvęs šeštadienį, 1999 metų birželio 19-ąją. Jos greičiau atskleidžia, kad kartais autorė netgi griebiasi šiaudų, norėdama išsiaiškinti vyro žūties priežastis.

Giraud yra įsitikinusi, kad po visą pasaulį paplitusi žinia apie JAV rašytojo mirtį būtų sulaukūsios jos vyrą nuo beatodairiško važiavimo motociklu. Nuoširdus autorės noras išsiaiškinti vyro žūties priežastis, net ir praėjus dvidešimčiai metų po įvykio, kartais ją nuveda iki klejonių, ir tada autofikcinis pasakojimas virsta savotiška utopija.

Vis dėlto, kalbėdama apie asmeninę tragediją, Giraud siekia ją universalizuoti ir parodyti, ką reiškia netektis žmogaus gyvenime, kaip atsiranda kaltės jausmas ir bandymas viską išanalizuoti ir suprasti. Tačiau kad ir kaip rašytoja bandytų atsekti žūties genealogiją, niekas negali užkirsti kelią atsitiktinumui...